

SAARELLA PALAA

FIRE ON THE ISLAND

CHORAL MUSIC BY JEAN SIBELIUS

DOMINANTE CHOIR · SEPPO MURTO

MONICA GROOP JORMA HYNNINEN FOLKE GRÄSBECK HARRI VIITANEN

SIBELIUS, JEAN (1865–1957)

- [1] **RAKASTAVA** (THE LOVER), JS 160c (1893, rev. 1898) (*Fennica Gehrman Oy Ab*) 7'13
Text: Kanteletar I: 173, I: 174 & I: 122
MONICA GROOP *mezzo-soprano* · JORMA HYNNINEN *baritone*
- from **SIX SONGS**, Op. 18 (*Breitkopf & Härtel*) 7'45
- [2] **1. SORTUNUT ÄÄNI** (THE BROKEN VOICE) (1898) 1'32
Text: Kanteletar I: 57
- [3] **3. VENEMATKA** (THE BOAT JOURNEY) (1893, arr. 1914) 1'37
Text: Kalevala XL: 1–16
- [4] **4. SAARELLA PALAA** (FIRE ON THE ISLAND) (1895, arr. 1898) 1'19
Text: Kanteletar I: 186
- [5] **6. SYDÄMENI LAULU** (SONG OF MY HEART) (1898, arr. 1904) 3'01
Text: Aleksis Kivi
- [6] **MIN RASTAS RAATAA** (BUSY AS A THRUSH), JS 129 (c. 1898) (*Fennica Gehrman Oy Ab*) 1'17
Text: Kanteletar I: 219
- [7] **ISÄNMAALLE** (TO THE FATHERLAND), JS 98a (1899, arr. 1900) (*Fennica Gehrman Oy Ab*) 2'03
Text: Paavo Cajander

- ITALIAN FOLK SONG ARRANGEMENTS, JS 99 (1897–98)** 4'51
Choir parts arranged by Sibelius
- [8] 1. OJE CARULÌ (OH CAROLINE)** (*Manuscript*) 2'49
Music by Mario Costa (1858–1933). Text: Salvatore di Giacomo
JORMA HYNINEN *baritone* · FOLKE GRÄSBECK *piano*
- [9] 2. TRIPPOLE TRAPPOLE** (*Manuscript*) 1'57
Spanish folk song adapted by Guglielmo Luigi Cottrau (1797–1847). Text: Traditional
FOLKE GRÄSBECK *piano*
- [10] LISTEN TO THE WATER MILL (fragment), JS 122 (1905/06)** (*Manuscript*) 3'06
Text: after Sarah Doudney
- [11] EJ MED KLAGAN, JS 69 (1905)** (*Fennica Gehrman Oy Ab*) 1'28
(NOT WITH LAMENTATION) · version with later corrections (bars 6–8, 14)
Text: J. L. Runeberg
- [12] MÄN FRÅN SLÄTTEN OCH HAVET, Op. 65a (1911)** (*Breitkopf & Härtel*) 5'22
(MEN FROM LAND AND SEA)
Text: Ernst V. Knappe
- [13] ON LAPSONEN SYNTYNYT MEILLE, JS 142 (1929)** (*Suomen Lutherilainen Evankeliumiyhdistys*) 2'52
(A CHILD IS BORN UNTO US)
Text: A. V. Jaakkola

- 14 TERVE RUHTINATAR (HAIL, O PRINCESS)** (1896, arr. 1913) (*Manuscript/Breitkopf & Härtel*) 1'18
from the Cantata for the Coronation of Nicholas II, JS 104
Text: Paavo Cajander

- 15 NEJDEN ANDAS (THE LANDSCAPE BREATHES)** (*Manuscript/Breitkopf & Härtel*) 0'39
from *Islossningen i Uleå älv*, Op. 30 (1899, arr. 1913)
Text: Zachris Topelius

- 16 SOI KUNNIAKSI LUOJAN** (*Kokoelma suomalaisia kuorosävellyksiä*) 1'46
(MAY THE HYMN OF HONOUR NOW RESOUND)
from the Cantata for the University Graduation Ceremonies of 1897, JS 106 (arr. 1913)
Text: A. V. Forsman (Koskimies), rev. Ilta Koskimies

CONTRAPUNTAL EXERCISES

written for Martin Wegelius in Helsinki (1887–89)
and for Albert Becker in Berlin (1889–90) (*Manuscript*)

- 17 MORGONENS OCH AFTONENS PORTAR** 5'01
(THOU MAKEST THE OUTGOINGS OF THE MORNING AND EVENING TO REJOICE)
Text: after Psalm 65: 8
- 18 DER KÖNIG TRÄUMTE (THE KING SAW A DREAM)** 3'08
Text: after Daniel 4
- 19 DIES IST DER TAG DES HERREN** 1'52
(THIS IS THE DAY WHICH THE LORD HATH MADE)
Text: after Psalm 118: 24, 27–28

- 20 DIE WASSER SAHEN DICH (THE WATERS SAW THEE) 2'45
Text: after Psalm 77: 17–18
- 21 HERR, DU BIST EIN FELS (LORD, YOU ARE A ROCK) 2'00
Version for mixed choir and piano
(piano part completed by Folke Gräsbeck in bars 42–60)
FOLKE GRÄSBECK *piano*
- KOLME JOHDANTOVUOROLAULUA, JS 110 (1925) (Werner Söderström Osaakeyhtiö) 5'56
(THREE INTRODUCTORY ANTIPHONS) for liturgist [baritone], mixed choir and organ
- 22 1. PALMUSUNNUNTAINA (ON PALM SUNDAY) 1'52
Text: from Psalms 23, 111 & 42
- 23 2. PYHÄINPÄIVÄNÄ TAI HAUTAJAISJUMALANPALVELUKSISSA 2'29
(ON ALL SAINTS' DAY)
Text: from Revelations 14 & Psalm 126
- 24 3. KRISTILLISISSÄ NUORISOJUHLISSA (FOR CHRISTIAN YOUTH CEREMONIES) 1'26
Text: from Ecclesiastes 12 & Minor Doxology
JORMA HYNINEN *baritone* • HARRI VIITANEN *playing the organ of Helsinki Cathedral*
- 25 FINLANDIA-HYMNI (FINLANDIA HYMN) (1899, arr. 1948) 2'08
Text: V. A. Koskeniemi

TT: 64'55

DOMINANTE CHOIR • SEPPO MURTO *conductor*

Choral music was very much an up-and-coming genre in Finland when Sibelius was a student in the 1880s. Since the foundation of Akademiska Sångföreningen (the Academic Male Voice Choir of Helsinki) by Fredrik Pacius in 1838, choral music had proliferated all over the country.

A clear division did, however, emerge between Finnish and Swedish speakers. Sibelius, following the lead of his teacher Martin Wegelius, initially chose to set Swedish texts, although he soon turned increasingly to Finnish words as well, notably from the national epic poem, the *Kalevala*, and from its counterpart in lyric poetry, the *Kanteletar*. As the composer and translator Jaakko Mäntyjärvi has observed, 'he was also the first to set texts in Finnish following the cadence of the language rather than imposing Central European general Romantic musical models on Finnish texts'. Sibelius wrote pieces for choir a *cappella* or with piano accompaniment throughout his career. Even though the challenges of the Swedish and Finnish languages have prevented most of them from entering the international repertoire, they evince a consistently high standard of craftsmanship, and Sibelius's characteristic mode of expression sets them apart from the choral works by other Finnish Romantic composers such as Kuula, Madetoja and Palmgren.

One of the best-known of Sibelius's choral works, *Rakastava* (*The Lover*) – originally for male choir and tenor – was Sibelius's entry in a competition organized by the YL Male Voice Choir in 1894, in which it won second prize. Four years later Sibelius arranged *Rakastava* for mixed choir – adding a second vocal soloist – and in 1911–12 he reworked it as a suite for string orchestra. This technically

very demanding work, with a text from the *Kanteletar*, falls into three main parts, and the long final section can itself be divided into two. The overall structure alternates between relatively vigorous, essentially homophonic passages and atmospheric sections that are freer in both rhythm and texture. The second main part, contains elements that were unheard-of in Finnish choral music of the 1890s, such as an incessant quasi-vocalise on the syllables 'ei-laa' and the presentation of the text in a manner close to *Sprechgesang*. 'Eilaa' returns, more slowly and elegiacally, as an accompaniment to the soloists in final section.

The songs originally for male choir that make up Sibelius's Op. 18 were composed during the foremost period of Symbolism and national Romanticism in his music – and the set includes some of his most popular works in this genre. *Venematka* (*The Boat Journey*; 1893 – written just a year after his breakthrough with *Kullervo*) has a text from the *Kalevala*. *Saarella palaa* (*Fire on the Island*; 1895) and *Sortunut ääni* (*The Broken Voice*; 1898–99) have words from the *Kanteletar*. The text of *Sortunut ääni* speaks of a powerful voice that is silenced by sorrow, surely an allusion to the suppression of the Finnish people's freedom of expression under Russian rule. The very moving *Sydämeni laulu* (*Song of my Heart*; 1898), a setting of words by Aleksis Kivi, is a lullaby for a dead child; its text is from *Seitsemän veljestä* (*Seven Brothers*), the first Finnish-language novel. Sibelius made four of these songs available for mixed choir as well. The two versions of *Sortunut ääni* were contemporaneous but the arrangements of *Venematka*, *Saarella palaa* and *Sydämeni laulu* were made some years after the appearance of the originals.

In 1898 Sibelius provided some new pieces and arrangements for mixed choir for a collection named *Sävelistö*. Among them was the vivacious *Min rastas raataa* (*Busy as a Thrush*), with alliterative words from the *Kanteletar*. The *Sävelistö* collection also included the mixed choir versions of *Sortunut ääni*, *Rakastava* and *Saarella palaa*.

On 15th February 1899 Tsar Nicholas II revealed the 'February Manifesto', effectively ending Finland's autonomy. More than 500,000 Finns signed petitions of protest, although Nicholas II chose to ignore them. Might it have been in direct response to the manifesto that Sibelius, a prominent champion of the Finnish nationalist cause, made a setting of Cajander's *Isänmaalle* (*To the Fatherland*)? The earliest incarnation of this song is for male choir and dates from that very year; the mixed-choir version was made in 1900.

Several works on this recording have survived incomplete and have required some reconstruction in order to be performable. In 1897–98 Sibelius worked on arrangements of two 'Neapolitan folk songs'; of these, only the choral parts have survived. *Oje Caruli* (*Oh Caroline*) is a Neapolitan song composed by Mario Costa (1858–1933); on this recording Sibelius's choral arrangement is combined with the solo and piano parts from an edition published in 1885. The Neapolitan adaptation of *Trippole Trappole* is by Guglielmo Luigi Cottrau (1797–1847), but the song is actually of Spanish origin. The piano part used here is borrowed from a duet version of the song printed in the 1860s. The two manuscript sources for *Listen to the Water Mill* date from 1905–06 and its English-language text suggests that it was sketched around the time of Sibelius's first visit to England. The

melodic line is complete, but in all probability the harmonies were never fully filled in; this performance combines material from the two sources.

On 18th August 1905 the distinguished landscape and portrait painter Albert Edelfelt died, shortly after his fifty-first birthday. He had been a friend of Sibelius, with whom he shared an admiration for the poetry of Runeberg. And it was to Runeberg's poetry that Sibelius turned in a short piece for mixed choir performed at Edelfelt's funeral the following week: *Ej med klagan* (*Not with Lamentation*). This performance incorporates some modifications that Sibelius noted down after the work had been published.

Some months after completing his Fourth Symphony in 1911, Sibelius wrote *Män från slätten och havet* (*Men from Land and Sea*) for mixed choir, to words by Ernst V. Knape. This work was commissioned for a festival to be held in Vaasa the following June, where this tranquil tone poem for voices was performed by a choir of gargantuan proportions – around 1,300 singers. *Män från slätten och havet* is one of Sibelius's most intense and deeply felt choral pieces.

The setting of A. V. Jaakkola's *On lapsonen syntynyt meille* (*A Child is Born Unto Us*) was composed as late as 1929 for the Finnish Lutheran Evangelical Society. By disturbing the overall 3/4 metre with bars of 2/4 and 4/4, Sibelius adds unexpected rhythmic ambiguity at the end of each phrase.

In early 1913, at the request of the singer and singing teacher Anna Sarlin, an influential figure in Finnish music education, Sibelius prepared a series of arrangements for women's or children's voices of his own works. The *Coronation Cantata* of 1896, a belated acknowledgement of the coronation of

Tsar Nicholas II, was the source of *Terve Ruhtimatar* (Hail, O Princess). *Neiden andas* (The Landscape Breathes) comes from a patriotic piece, *Islossningen i Uleå älv* (The Breaking of the Ice on the Oulu River, 1899). From Helsinki University's graduation cantata of 1897 came *Soi kiitokseksi Luojan* (We praise Thee, our Creator) – nowadays often performed, as on this recording, with the text *Soi kunniaksi Luojan* (May the Hymn of Honour Now Resound).

In 1982 the Sibelius family donated a major collection of papers and manuscripts from all periods of the composer's life to Helsinki University Library (now the National Library of Finland). This donation included the contrapuntal exercises on this recording, which were written while he was a pupil of Martin Wegelius in Helsinki and of Albert Becker in Berlin. These are clearly student exercises in which the young composer is practising the tools of his trade. The choice of texts – an assortment of Biblical quotations in Swedish, Latin and German – was presumably dictated by his teachers. Even if these exercises are not in any sense characteristic of Sibelius, and were almost certainly not intended for public performance, pieces such as *Der König träumte* (The King Saw a Dream) and *Morgonens och aftnens portar* (The Gates of Morning and Evening) – the latter with striking chromaticism and cruelly demanding choral writing – are fully worthy to stand alongside Sibelius's published choral works. One chorale – *Herr, du bist ein Fels* (Lord, You are a Rock) – has orchestral accompaniment; the manuscript of a version with piano breaks off before the end and was completed by Folke Gräsbeck for this recording.

The *Three Introductory Antiphons*, scored for

liturgist (baritone), choir (i.e. congregation) and organ, were commissioned by the composer, choir conductor and critic Heikki Klemetti for a volume of liturgical melodies, *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Messusävelmät*, and Sibelius completed the task in February 1925. Although Sibelius was the grandson of a church minister and was brought up in a strict Lutheran environment, he wrote very little overtly religious music. Nevertheless, as Glenda Dawn Goss has observed [Goss, *Sibelius – A Composer's Life and the Awakening of Finland*, The University of Chicago Press 2009, p.22–23], 'to be Finnish meant to be inculcated with the sounds of Lutheranism... [Sibelius's] compositions – with their hymnlike textures, and sometimes cloying harmonies, even their titles... give irrefutable testimony to this upbringing.'

Finlandia, from a set of music for historical tableaux (1899), is probably Sibelius's most famous composition, and its hymn section is also very popular as a choral song. The composer was reluctant to make a choral arrangement ('it is not intended for singing, but rather composed for orchestra'), but in his old age he yielded to the inevitable ('if the world wants to sing, one cannot do anything about it'). This setting of words by V.A. Koskenniemi was made originally for male choir in 1940; the mixed-choir arrangement comes from 1948.

© Andrew Barnett 2012

Dominante is a mixed choir founded in 1975, known for a long time also as the Polytechnic Chamber Choir. Dominante now operates under the auspices of the Aalto University in Espoo, and many of its more than sixty singers are engineering students or graduates. The choir collaborates regularly with the major Helsinki orchestras and with the Lahti Symphony Orchestra. The other major focus of Dominante's activity is a *capella* music, and the choir has gained a reputation as a pioneer – especially of contemporary Finnish works, more than 25 of which it has commissioned.

As well as performing in Finland, Dominante has endeavoured to fly the flag for Finnish culture internationally. In August 2007 the choir performed with the Lahti Symphony Orchestra at the BBC Proms at London's Royal Albert Hall. In March 2012 the choir sang at the Hong Kong Arts Festival, the largest arts festival in Asia. Among Dominante's competition successes is first prize in the mixed choir section of the international choir competition in Trelew, Argentina, in 2003.

Seppo Murto has been Dominante's artistic director since 1981. He gained diplomas in organ playing and choral conducting from the Sibelius Academy, and has conducted many of the foremost Finnish choirs and orchestras. In addition he has served as director of the Finnish Choral Directors' Association (1989–96) and artistic director of the KuoroEspoo Festival (1994–2004). Murto has been a cantor and organist at Helsinki Cathedral since 1985. He also teaches at the Sibelius Academy, and is the recipient of numerous prizes and distinctions.

Kuoromusiikki oli Suomessa vahvassa nousussa oleva musiikinlaji Sibeliuksen opiskeluaikana 1880-luvulla. Fredrik Pacius perusti Akademiska Sångföreningenin vuonna 1838, jonka jälkeen kuoromusiikkiharrastus levisi nopeasti koko maahan.

Suomen- ja ruotsinkielisten välillä ilmaantui kuitenkin selkeä raja. Sibelius sävelsi opettajansa Martin Wegeliuksen jalanjalkia seuraten ensin ruotsinkielisiin teksteihin. Pian hän kuitenkin alkoi säveltämään enenevässä määrin myös suomenkielisiin, varsinkin *Kalevalan* ja sen lyhyen vastineen, *Kantelettaren* teksteihin. Säveltäjä ja kääntäjä Jaakko Mäntytjärvi on todennut, että Sibelius ”oli myös ensimmäinen säveltäjä, joka sävelsi suomen kielelle ottaen huomioon kielen rytmin, eikä pakottanut romanttisia, keskieuropalaisissa musiikissa yleisiä malleja suomenkielisiin teksteihin”. Sibelius teki kuorokappaleita – sekä a *capella* että piano-säestyksellisiä – läpi koko uransa. Vaikka suomen ja ruotsin kielen tuomat haasteet ovat estäneet useimpia niistä saamaan paikkaa kansainvälisissä ohjelmistoissa, ne osoittavat johdonmukaisen korkeatasoista ammattitaitoa, ja Sibeliukselle luonteellinen ilmaisutapa erottaa ne muiden romanttisen ajan säveltäjien, kuten Kuulan, Madetojan ja Palmgrenin kuoroiteoksista.

Yhdellä Sibeliuksen parhaiten tunnetuista kuoroiteoksista, *Rakastava* – alun perin mieskuorolle ja tenorille – säveltäjä osallistui Ylioppilaskunnan Laulajien vuonna 1894 järjestämään kilpailuun, jossa se sai toisen palkinnon. Neljä vuotta myöhemmin Sibelius soitti *Rakastavan* sekakuorolle – tällä kertaa kahden solistin kanssa – ja vuosina 1911–12 hän työsti siitä sarjan jousiorkesterille. Tämä teknisesti hyvin vaativa teos, jonka teksti on *Kantelet-*

taresta, jakautuu kolmeen pääjaksoon, ja pitkä päätösjakso voidaan vielä jakaa kahtia. Kappaleen kokonaisrakenne vaihtelee varsin väkevien, pääasiallisesti homofonisten osuuksien ja sekä rytminsä ja tekstuurinsa puolesta vapaampien, tunnelmallisten jaksoiden välillä. Toinen jakso, *Eilaa, eilaa*, sisältää sellaisia elementtejä, joita ei suomalaisessa 1890-luvun kuoromusiikissa ollut kuultu, kuten alituisia näennäisvokaliiseja tavuilla ”eilaa” ja tekstin esittäminen puhelaulua muistuttavalla tavalla. Sana ”eilaa” palaa hitaammin ja kaihiomielisemmin säestääkseen päätösjakson solisteja.

Opuksen 18 muodostavat, alun perin mieskuorolle sävelletyt laulut syntyivät hänen musiikkinsa kaikkein symbolistisimmalla ja kansallisromanttisimmalla ajanjaksolla – ja kokoelma sisältääkin joitain hänen kaikkein suosituimpia teoksiaan tässä tyylilajissa. Kappaleen *Venematka* (1893 – sävelletty vain vuosi *Kallervon* tuoman läpimurron jälkeen) teksti on *Kulevalasta*. Kappaleet *Saarella palaa* (1895) ja *Sortunut ääni* (1898–99) on tehty *Kantelettaren* tekstiin. *Sortunut ääni* kertoo voimakkaasta äänestä, joka vaiennetaan surulla, mikä on eittämättä viittaus Suomen kansan vapauden tukahduttamiseen Venäjän vallan aikana. Hyvin koskettava, Aleksis Kiven *Seitsemästä veljeksestä* tekstinsä saanut *Sydämeni laulu* (1898) on kehtolaulu kuolleelle lapselle. Sibelius teki näistä kappaleista neljästä sovituksen myös sekakuorolle. *Sortuneen äänen* kaksi versiota tehtiin samanaikaisesti, mutta kappaleiden *Venematka*, *Saarella palaa* ja *Sydämeni laulu* sovitukset ilmestyivät muutamia vuosia alkuperäisversioiden jälkeen.

Vuonna 1898 Sibelius teki joitain uusia kappaleita ja sovituksia sekakuorolle *Sävelistö*-nimiseen kokoelmaan. Näiden joukossa oli eloisa *Min rastas*

raataa, jonka alkusoinnullinen sanoitus on *Kantelettaresta*. *Sävelistö*-kokoelmasta löytyivät myös sekakuoroversiot kappaleista *Sortunut ääni*, *Rakastava* ja *Saarella palaa*.

Helmikuun 15. päivänä 1899 tsaari Nikolai II antoi helmikuun manifestin, joka lopetti tehokkaasti Suomen autonomian. Yli 500.000 suomalaista allekirjoitti Suuren adressin, mutta Nikolai II jätti heidät huomiotta. Mahtoikohan Sibelius, Suomen kansallisaatteen merkittävä esitaiteilija, tehdä suorana vastauksena manifestiin sävellyksen Cajanderin tekstiin *Isänmaalle*? Kappaleen varhaisin ruumiillistuminen on versio mieskuorolle, ja se on peräisin juuri tuolta vuodelta; sekakuoroversio tehtiin vuonna 1900.

Monet muutt tämän levytyksen teoksista ovat säilyneet epätäydellisinä ja vaatineet täten jonkin verran rekonstruointia ollakseen esityskelpoisia. Vuosina 1897–98 Sibelius teki kaksi sovitusta ”napolilaisista kansansävelmistä”, ja näistä vain kuorostemmat ovat säilyneet. *Oje Caruli* (*Oi Karoliina*) on Mario Costan (1858–1933) säveltämä napolilainen laulu, ja tässä levytyksessä Sibeliuksen kuorosovituksen yhdistetään soolo- ja pianostemmat vuonna 1885 julkaistusta laitoksesta. Kappaleen *Trippole Trappole* napolilainen mukaelma on Guglielmo Luigi Cottraun (1797–1847) käsialaa, mutta laulu on itse asiassa espanjalaista alkuperää. Tässä käytetty pianostemma on lainattu laulun 1860-luvulla painetusta duettoversiosta. Kappaleen *Listen to the Water Mill* (*Kuuntele vesimyllyä*) kaksi käsikirjoituslähdettä ovat peräisin vuosilta 1905–06, ja sen englanninkielinen teksti viittaa siihen, että se olisi luonnosteltu Sibeliuksen ensimmäisen Englannin-vierailun aikoihin. Melodialinja on täydellinen, mutta kaikella todennäköi-

syydellä harmonioita ei koskaan tehty täysin, ja nyt kuultava esitys yhdistää materiaalin kahdesta lähteestä.

Elokuun 18. päivänä 1905 kuuluisa maisemaja muotokuvamaalari Albert Edelfelt kuoli, pian 51-vuotispäivänsä jälkeen. Hän oli ollut Sibeliuksen ystävä ja jakanut yhteisen kunnioituksen Runebergin runoutta kohtaan. Ja Sibelius sävelsikin nimenomaan Runebergin runoon lyhyen sekakuorokappaleen *Ej med klagan* (*Ei saa murhein*) esitettäväksi ystävänsä hautajaisissa seuraavalla viikolla. Tämä esitys sisältää joitain muutoksia, joita Sibelius oli tehnyt kappaleen julkaisemisen jälkeen.

Joitain kuukausia neljännen sinfoniansa valmistuksen jälkeen vuonna 1911 Sibelius kirjoitti Ernst V. Napan tekstiin sekakuoroteoksen *Mån från slätten och havet* (*Miehet aukeiden, aavain*). Teoksen oli tilannut seuraavana kesänä Vaasassa järjestetty festivaali, jossa tämän rauhallisen, lauluaanille tehdyn sävelrunon esitti jättiläiskuoro – noin 1.300 laulajaa. *Mån från slätten och havet* on yksi Sibeliuksen vahvimista ja voimakastunteisimmista kuoroteoksista.

A. V. Jaakkolan tekstiin tehty sekakuorosävellys *On lapsen syntynyt meille* sävellettiin niinkin myöhään kuin 1929 Suomen Luterilaiselle Evankeliumiyhdistykselle. Hämmäntämällä 3/4-päätähtilajia 2/4- ja 4/4-tahteilla, Sibelius lisää odottamatonta rytmistä hämähäyryä jokaisen fraasin loppuun.

Alkuvuodesta 1913 Sibelius teki joukon sovituksia omista teoksistaan joko nais- tai lapsikuorolle. Tätä oli häneltä pyytänyt laulaja ja laulunopettaja Anna Sarlin, joka oli vaikutusvaltainen hahmo suomalaisessa musiikkikasvatuksessa. Vuoden 1896 *Kruunajaiskantaatti*, myöhäinen tunnusmus tsari Nikolai II:n kruunajaisten kunniaksi, oli

alkulähde kappaleelle *Terve Ruhtinatar. Nejdén andas* (*Seutu hengittää*) on peräisin isänmaallisesta kappaleesta *Islossningen i Uleå älv* (*Jäänlähtö Oulujoen*). Helsingin yliopiston vuoden 1897 kantaa-tista tohtorin- ja maisterinvihkiäisissä on peräisin *Soi kiitokseksi luojan*. Kappaletta lauletaan nykyään usein – kuten myös tällä äänitteellä – sanoilla *Soi kunniaksi Luojan*.

Vuonna 1982 Sibeliuksen perhe lahjoitti suuren, säveltäjän kaikista elämänvaiheista peräisin olevia papereita ja käsikirjoituksia sisältävän kokoelman Helsingin yliopiston kirjastolle (nykyinen Kansalliskirjasto). Lahjoituskokoelma sisälsi tässä levytyksessä kuultavat kontrapunktiharjoitukset, jotka Sibelius kirjoitti ollessaan Martin Wegeliuksen oppilaana Helsingissä ja Albert Beckerin oppilaana Berliinissä. Ne ovat selkeästi oppilasharjoituksia, joissa nuori säveltäjä harjoittelee alansa työkalujen käyttöä. Tekstivalinta – valikoima lainauksia Raamatusta ruotsiksi, latinaksi ja saksaksi – oli todennäköisesti tehty hänen opettajiensa toimesta. Vaikeivät nämä harjoitukset edustakaan mitenkään Sibeliuksen sävelkieltä, eikä niitä lähes varmasti ollut tehty julkisia esityksiä varten, ne ovat hyvin kuuntelukelpoisia: kappaleet kuten *Der König träumte* (*Kuningas uneksi*) ja *Morgonens och aftonens portar* (*Aamun ja illan portit*) – joista viimeksi mainituksa on hätkähdyttävää kromaattisuutta ja julman vaativaa kuorotekstuuria – ovat täysin sopivia seisomaan Sibeliuksen julkaistujen koraalien rinnalle. Yhdessä koraalissa – *Herr, du bist ein Fels* (*Herra, sinä olet kallio*) – on orkesterisäestys; pianollisen version käsikirjoitus loppuu kuusen, ja Folke Gräsbeck on täydentänyt sen tätä levytystä varten.

Kolme johdantovuorolaulua liturgille (bariton), kuorolle (eli seurakunnalle) ja uruille tilasi sävel-

täjä, kuoronjohtaja ja kriitikko Heikki Klemetti liturgisia sävelmiä sisältävään kirjaan, *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Messusävelmät*, ja Sibelius sai tehtävänsä valmiiksi helmikuussa 1925. Vaikka Sibelius oli papin lapsenlapsi, ja hän oli saanut tiukan luterilaisen kasvatuksen niin kotona kuin koulussakin, hän kirjoitti hyvin vähän avoimen uskonnollista musiikkia. Kaikesta huolimatta, kuten Glenda Dawn Goss on huomauttanut [Goss, *Sibelius – A Composer’s Life and the Awakening of Finland*, The University of Chicago Press 2009, ss.22–23]: ”ollakseen suomalainen, se tarkoitti luterilaisten soitinten mieleen painamista.... [Sibeliuksen] sävellykset – hymnimäisine tekstureineen ja ajoittain tympäisevine harmonioineen ja jopa otsikoinniltaan – antavat kumoamattoman todistuksen tästä kasvatuksesta.”

Historiallisia kuvaelmia sisältävästä musiikkikokoelmasta (1899) peräisin oleva *Finlandia* on todennäköisesti Sibeliuksen tunnetuin sävellys, ja sen hymnijakso on hyvin suosittu kuorolaulu. Sibelius oli vastahakoinen tekemään kuorosovitusta (”Sitä ei ole tarkoitettu laulettavaksi, sehän on tehty orkesteria varten. Mutta jos maailma tahtoo laulaa, niin ei sille mitään mahda.”), mutta vanhoilla päivillään hän taipui väistämättömän edessä. Tässä kuultava V. A. Koskenniemen teksti työstettiin alun perin mieskuorolle vuonna 1940, ja sekakuorosovitus seurasi vuonna 1948.

© Andrew Barnett 2012

Dominante on vuonna 1975 perustettu sekakuoro, joka tunnettiin pitkään lisämääreellä Polyteknikkojen kamarikuoro. Nykyisin Dominante toimii espooalaisen Aalto-yliopiston suojissa, ja sen yli

kuudenkymmenen laulajan muodostamasta kokoonpanosta suuri osa on insinööritieteiden opiskelijoita tai alalle valmistuneita.

Kuoro tekee säännöllisesti yhteistyötä pääkaupunkiseudun sinfoniaorkestereiden sekä Sinfonia Lahden kanssa. A cappella -ohjelmisto on toinen toiminnan painopistealue, ja erityisesti aikamme suomalaisen kuoromusiikin tulkkina kuoro on saavuttanut aseman yhtenä edelläkävijöistä. Kuoro on tilannut yli 25 sävellystä toimintansa aikana.

Kotimaisten esiintymisten ohella kuoro on pyrkinyt toimimaan suomalaisen kuorokulttuurin lippulaivana ulkomailla. Elokuussa 2007 Dominante esiintyi Sinfonia Lahden kanssa BBC Proms -festivaaleilla Lontoon Royal Albert Hallissa. Maaliskuussa 2012 kuoro konsertoi Hong Kong Arts Festival -tapahtumassa, joka on Aasian suurin taidefestivaali. Kilpailumenestyksestä mainittakoon vuonna 2003 Argentiinan Trelew’ssa järjestetyn kansainvälisen kuorokilpailun sekakuorosarjan 1. palkinto.

Seppo Murto on toiminut Dominanten taiteellisena johtajana vuodesta 1981. Hän opiskeli Sibelius-Akatemiassa suorittaen urkujensoiton ja kuoronjohton diplomitutkinnot. Hän on johtanut monia Suomen eturivin kuoroja ja orkestereita ja on lisäksi toiminut Suomen kuoronjohtajat ry:n puheenjohtajana (1989–96) ja KuoroEspoo -festivaalin taiteellisena johtajana (1994–2004). Helsingin tuomiorkkokoseurakunnan kirkkomuusikkona Murto on toiminut vuodesta 1985. Hän toimii myös opettajana Sibelius-Akatemiassa, ja on saanut monia palkintoja ja huomionosoituksia.

Als Sibelius in den 1880er Jahren studierte, war Chormusik eine ausgesprochen aufstrebende Gattung. Seit der Gründung des Akademiska Sångföreningen (Akademischer Männerchor Helsinki) durch Fredrik Pacius 1838 hatten sich Chorwerke im ganzen Land verbreitet.

Mit der Zeit aber bildete sich eine deutliche Trennung zwischen finnisch- und schwedischsprachigen Komponisten heraus. Nach dem Vorbild seines Lehrers Martin Wegelius vertonte Sibelius anfangs schwedische Texte, wandte sich daneben aber zusehends auch finnischen Texten zu, insbesondere dem Nationalepos *Kalevala* und dessen lyrischem Pendant, dem *Kanteletar*. „Er war“, so der Komponist und Übersetzer Jaakko Mäntyjärvi, „außerdem der erste, der finnische Texte gemäß ihrem eigenen Sprachrhythmus vertonte, anstatt ihnen allgemeine musikalische Formtypen der mitteleuropäischen Romantik aufzuzwingen“. Sibelius komponierte während seiner gesamten Schaffenszeit Werke für Chor *a cappella* oder mit Klavierbegleitung. Auch wenn den meisten davon aufgrund sprachlicher Hürden die Aufnahme in das internationale Standardrepertoire verwehrt blieb, bekundeten sie ein gleichbleibend hohes Maß an Kunstfertigkeit; Sibelius' charakteristische Ausdrucksweise hebt sie von den Chorwerken anderer finnischer Komponisten der Romantik wie Kuula, Madetoja und Palmgren ab.

Eines von Sibelius' bekanntesten Chorwerken, *Rakastava* (*Der Liebende*) – ursprünglich für Männerchor und Tenor –, war Beitrag zu einem Wettbewerb, den der YL Männerchor 1894 veranstaltete; es gewann den 2. Preis. Vier Jahre danach arrangierte Sibelius *Rakastava* für gemischten Chor und nunmehr zwei Solisten; 1911/12 verarbeitete er es

zu einer Suite für Streichorchester. Das technisch sehr anspruchsvolle Werk nach einem Text aus dem *Kanteletar* hat drei Hauptteile; der lange Schlussteil selber hat zwei Teile. Die Gesamtform wechselt zwischen relativ energischen, vorwiegend homophonen Passagen und atmosphärischen Abschnitten, die hinsichtlich Rhythmus und Satztechnik freier sind. Der zweite Teil, enthält Elemente, die in der finnischen Chormusik der 1890er Jahre unerhört waren, wie etwa unablässige Vokalisieren auf den Silben „ei-laa“ und eine Vortragsweise, die dem Sprechgesang nahe steht. Das Wort „eila“ kehrt, langsamer und elegischer, im Schlussteil als Begleitung der Solisten wieder.

Die ursprünglich für Männerchor gesetzten Lieder op. 18 wurden in der Hochphase von Symbolismus und Nationalromantik in Sibelius' Schaffen komponiert; zu ihnen zählen einige seiner bedeutendsten Werke dieser Gattung. *Venematka* (*Die Kahnfahrt*; 1893 komponiert – ein Jahr nach seinem Durchbruch mit *Kullervo*) basiert auf einem *Kalevala*-Text. *Saarella palaa* (*Auf der Insel brennt ein Feuer*; 1895) und *Sortunut ääni* (*Gebrochene Stimme*; 1898/99) greifen Texte aus dem *Kanteletar* auf. *Sortunut ääni* erzählt von einer kraftvollen Stimme, die der Kummer zum Verstummen bringt, was gewiss als Anspielung auf die Unterdrückung der finnischen Redefreiheit unter der russischen Herrschaft zu verstehen ist. Das anrührende *Sydämeni laulu* (*Lied meines Herzens*; 1898) auf Worte von Aleksis Kivi ist ein Wiegenlied für ein totes Kind; sein Text ist *Seitsemän veljestä* (*Sieben Brüder*) entnommen, dem ersten finnischsprachigen Roman überhaupt. Sibelius bearbeitete vier dieser Lieder alternativ für gemischten Chor. Die beiden Fassungen von *Sortunut ääni* stammen aus der-

selben Zeit, während die Bearbeitungen von *Venematka*, *Saarella palaa* und *Sydämeni laulu* einige Jahre nach den Originalen entstanden sind.

1898 trug Sibelius einige neue Stücke und Bearbeitungen für gemischten Chor zu einem Sammelband mit dem Titel *Sävelistö* bei. Zu ihnen gehörte das quirliche *Min rastas raataa* (*Fleißig wie eine Drossel*) mit seinen dem *Kanteletar* entnommenen Stabreimen. Darüber hinaus enthält der *Sävelistö*-Band *Sortunut tääni*, *Rakastava* und *Saarella palaa* in Fassungen für gemischten Chor.

Am 15. Februar 1899 erließ Zar Nikolaus II. das „Februarmanifest“, das der finnischen Autonomie faktisch ein Ende bereitete. Über 500.000 Finnen unterzeichneten Protestpetitionen, die von Nikolaus II. freilich nicht beachtet wurden. Ob Sibelius, ein herausragender Vertreter der finnischen Nationalbewegung, Cajanders *Isänmaalle* (*An das Vaterland*) als direkte Antwort auf das Manifest vertonte? Erstmals begegnet uns das Lied in einer Fassung für Männerchor, die aus dem besagten Jahr datiert; die Fassung für gemischten Chor entstand 1900.

Einige der hier vorgelegten Werke sind unvollständig überliefert und mussten partiell rekonstruiert werden, um aufgeführt werden zu können. 1897/98 arbeitete Sibelius an Arrangements zweier „neapolitanischer Volkslieder“; von denen nur die Chorstimmen erhalten sind. *Oje Caruli* (*O Caroline*) ist ein von Mario Costa (1858–1933) komponiertes neapolitanisches Lied; bei dieser Aufnahme wurde Sibelius' Chorbearbeitung mit den Solo- und Klavierstimmen einer 1885 veröffentlichten Ausgabe kombiniert. Die neapolitanische Adaption von *Trippole Trappole* stammt von Guglielmo Luigi Cottrau (1797–1847), doch ist das Lied eigentlich

spanischen Ursprungs. Der hier verwendete Quartpart ist einer in den 1860er Jahren gedruckten Duettfassung entlehnt. Die beiden handschriftlichen Quellen zu *Listen to the Water Mill* (*Lausche der Wassermühle*) stammen aus den Jahren 1905/06; der englische Text legt die Vermutung nahe, dass die Skizzen um die Zeit seines ersten Englandsbesuchs entstanden sind. Die Melodie ist vollständig, wurde aber aller Wahrscheinlichkeit nach nie ganz ausharmonisiert; die vorliegende Aufnahme kombiniert Material der beiden Quellen.

Am 18. August 1905 starb der bedeutende Landschafts- und Porträtmaler Albert Edelfelt kurz nach seinem 51. Geburtstag. Er war mit Sibelius befreundet gewesen, dessen Verehrung für Runebergs Lyrik er teilte. Und Runebergs Lyrik auch war es, der sich Sibelius in einem kurzen Stück für gemischten Chor zuwandte, das bei Edelfelts Begräbnis in der darauf folgenden Woche aufgeführt wurde: *Ej med klagan* (*Nicht sei Klage dir*). Die vorliegende Einspielung berücksichtigt einige von Sibelius nach der Drucklegung vorgenommene Änderungen.

Einige Monate nach Fertigstellung seiner Vierten Symphonie im Jahr 1911 komponierte Sibelius *Män från slätten och havet* (*Volk vom Land und vom Meere*) für gemischten Chor auf Worte von Ernst V. Knappe. Das Werk wurde für ein Festival in Auftrag gegeben, das im folgenden Juni in Vasa stattfand, wo diese friedvolle Tondichtung für Gesang von einem Chor von gargantuesken Ausmaßen umgesetzt wurde: rund 1.300 Sängerinnen und Sänger waren beteiligt. *Män från slätten och havet* ist eines von Sibelius' eindringlichsten und tiefempfundendsten Chorwerken.

Die für den Lutherischen Evangeliumsverein Finnlands entstandene Vertonung von A. V. Jaak-

kolos **On lapsonen syntynt meille** (*Uns ist ein Kind geboren*) für gemischten Chor wurde erst 1929 komponiert. Dadurch dass Sibelius den obwaltenden 3/4-Takt mit 2/4- und 4/4-Takten unterbricht, verleiht er den Satzenden eine überraschende rhythmische Mehrdeutigkeit.

Anfang 1913 fertigte Sibelius auf Anfrage der Sängerin und Gesangslehrerin Anna Sarlin, einer einflussreichen Gestalt in der musikpädagogischen Szene Finnlands, eine Reihe von Arrangements eigener Werke für Frauen- oder Kinderchor an. Der Ursprung von **Terve Ruhtinatar** (*Heil dir, Fürstin!*) ist die *Krönungskantate* aus dem Jahr 1896, eine etwas verspätete Würdigung der Krönung Zar Nikolaus II. **Neiden andas** (*Die Landschaft atmet*) entstammt dem patriotischen *Islossningen i Uleå älv* (*Eisgang auf dem Fluss Uleå*, 1899). Aus der *Promotionskantate* des Jahres 1897 stammt **Soi kii-tokseksi Luojan** (*Wir danken dir und singen*), das heutzutage – wie auch auf dieser CD – oft auf den Text **Soi kunniaksi Luojan** (*Wir preisen dich und singen*) gesungen wird.

1982 stiftete die Familie Sibelius der Universitätsbibliothek Helsinki (heute: Finnische Nationalbibliothek) eine bedeutende Sammlung von Papieren und Manuskripten aus allen Perioden von Sibelius' Leben. Zu dieser Stiftung gehörten auch die hier aufgenommenen kontrapunktischen Übungsstücke für gemischten Chor, die aus Sibelius' Studienzeit bei Martin Wegelius in Helsinki und Albert Becker in Berlin stammen. Es sind Übungen, in denen der junge Komponist das Handwerkzeug seines Metiers erprobt. Die Texte – eine Auswahl von Bibelziten in Schwedisch, Lateinisch und Deutsch – wurden vermutlich von seinen Lehrern vorgegeben. Auch wenn diese Übungsstücke in

keiner Weise für Sibelius charakteristisch sind und mit ziemlicher Sicherheit nicht für eine öffentliche Aufführung bestimmt waren, sind sie keineswegs ungenießbar: Stücke wie **Der König träumte** und **Morgonens och aftonens portar** (*Des Morgens und des Abends Pforten*) – letzteres hochchromatisch und mit ungemein schwierigem Chorpapier – sind es wert, Sibelius' veröffentlichten Chorwerken an die Seite gestellt zu werden. Ein Choral – **Herr, du bist ein Fels** – sieht Orchesterbegleitung vor; das Manuskript einer Fassung mit Klavierbegleitung bricht vor dem Schluss ab und wurde von Folke Gräsbeck für diese Einspielung vervollständigt.

Die **Drei Antiphonen** für Liturg (Bariton), Chor (d.h. Gemeinde) und Orgel wurden von dem Komponisten, Chorleiter und Kritiker Heikki Klemetti für einen Sammelband mit liturgischen Melodien – *Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Messusävelmät* – in Auftrag geben; Sibelius erfüllte den Auftrag im Februar 1925. Obwohl Sibelius der Enkel eines Pfarrers war und sowohl zu Hause wie in der Schule in einer streng lutherischen Umgebung aufwuchs, komponierte er nur sehr wenig offen religiöse Musik. Gleichwohl gilt Glenda Dawn Goss' Beobachtung [Goss, *Sibelius – A Composer's Life and the Awakening of Finland*, The University of Chicago Press 2009, S.22f]: „Finne zu sein hieß, von lutherischen Klängen geprägt zu sein ... [Sibelius'] Kompositionen – mit ihren hymnischen Texturen und mitunter üppigen Harmonien, selbst ihre Titel ... sind unwiderlegliche Zeugen dieser Erziehung.“

Finlandia, Teil einer Tableaumusik aus dem Jahr 1899, ist Sibelius' wohl berühmteste Komposition, und ihr Hymnen-Teil ist auch als Chorlied sehr populär. Der Komponist zögerte zuerst, ein

Chorarrangement vorzulegen („es ist nicht fürs Singen gedacht, sondern vielmehr für Orchester komponiert“), doch in hohem Alter fügte er sich ins Unvermeidliche („Aber wenn die Welt singen will, kann man nichts machen“). Diese Vertonung von Worten V. A. Koskenniemis wurde 1940 zunächst für Männerchor komponiert; die Fassung für gemischten Chor entstand 1948.

© **Andrew Barnett 2012**

Der gemischte Chor **Dominante** wurde 1975 gegründet und war lange Zeit auch als Polytechnischer Kammerchor bekannt. Heute agiert Dominante unter der Schirmherrschaft der Aalto-Universität in Espoo, und viele seiner mehr als 60 Mitglieder sind Studenten oder Absolventen der Ingenieurwissenschaften. Der Chor arbeitet regelmäßig mit den großen Orchestern von Helsinki und mit dem Lahti Symphony Orchestra zusammen. Ein anderer Schwerpunkt seiner Tätigkeit ist die *a-cappella*-Musik, außerdem hat sich der Chor einen Namen als Wegbereiter gemacht – vor allem für zeitgenössische finnische Werke, von denen Dominante über 25 in Auftrag gegeben hat.

Neben seinen Konzerten in Finnland hisst Dominante auch international die Flagge der finnischen Kultur. Im August 2007 trat der Chor mit dem Lahti Symphony Orchestra bei den BBC Proms in der Londoner Royal Albert Hall auf. Im März 2012 sang der Chor beim Hong Kong Arts Festival, dem größten Kulturfestival in Asien. Zu den Wettbewerbserfolgen von Dominante gehört der 1. Preis in der Sparte „Gemischter Chor“ beim Internationalen Chorwettbewerb in Trelew, Argentinien, im Jahr 2003.

Seppo Murto ist seit 1981 Künstlerischer Leiter von Dominante. Er erwarb Diplome für Orgelspiel und Chorleitung an der Sibelius-Akademie und hat viele der führenden finnischen Chöre und Orchester dirigiert. Darüber hinaus war er Vorsitzender des finnischen Chorleiterverbands (1989–96) und Künstlerischer Leiter des KuoroEspoo-Festivals (1994–2004). Seit 1985 ist Murto Kantor und Organist an der Kathedrale von Helsinki. Er unterrichtet an der Sibelius-Akademie und hat zahlreiche Preise und Auszeichnungen erhalten.

La musique pour chœur était un genre plein d'avenir en Finlande du temps des études de Sibelius dans les années 1880. Depuis la fondation d'Åkademiska Sångföreningen (le Chœur académique d'hommes d'Helsinki) par Fredrik Pacius en 1838, la musique chorale avait proliféré partout dans le pays.

Une nette division émergeait cependant entre les compositeurs de langue finlandaise et ceux de langue suédoise. Suivant l'exemple de son professeur Martin Wegelius, Sibelius choisit d'abord d'arranger des textes suédois mais il se tourna rapidement de plus en plus aussi vers des sources finlandaises, notamment le poème épique national *Kalevala*, et sa contrepartie en poésie lyrique, le *Kanteletar*. Le compositeur et traducteur Jaakko Mäntyjärvi a fait remarquer que Sibelius «était aussi le premier à mettre en musique des textes en finlandais en suivant la cadence de la langue plutôt qu'en imposant aux textes finlandais des modèles musicaux romantiques généraux de l'Europe centrale.» Sibelius écrivit des pièces pour chœur *a cappella* ou avec accompagnement de piano tout au long de sa carrière. Même si les difficultés du suédois et du finlandais ont empêché la plupart des pièces de se faire une place au répertoire international, elles font preuve d'un niveau constamment élevé de savoir-faire et le mode caractéristique d'expression de Sibelius les met à part des œuvres chorales d'autres compositeurs romantiques finlandais dont Kuula, Madetoja et Palmgren.

L'une des œuvres chorales les mieux connues de Sibelius, *Rakastava* – écrite d'abord pour chœur d'hommes et ténor – fut sa pièce soumise à un concours organisé par le chœur de voix d'hommes YL en 1894 où il remporta le second prix. Quatre

ans plus tard, Sibelius arrangea *Rakastava* pour chœur mixte – cette fois avec deux solistes – et, en 1911–12, il en fit une suite pour orchestre à cordes. Sur un texte du *Kanteletar*, cette œuvre techniquement très difficile est divisée en trois parties principales et la longue section finale peut elle-même être divisée en deux. La structure générale alterne entre des passages relativement vigoureux, essentiellement homophoniques, et des sections d'atmosphère au rythme et à la texture plus libres. La seconde section, renferme des éléments jamais entendus en musique chorale finlandaise des années 1890, comme une quasi-vocalise sur les syllabes «ei-laa» et la présentation du texte d'une manière proche du *Sprechgesang*. Le mot «eilaa» revient, plus lent et élégiaque, comme accompagnement des solistes dans la section finale.

Les chansons originellement pour chœur d'hommes formant l'opus 18 de Sibelius furent composées dans la principale période de symbolisme et de national-romantisme dans sa musique – et la série renferme certaines de ses œuvres les plus populaires dans ce genre. Le texte de *Venematka* (*Le Voyage en bateau*; 1893 – écrit un an seulement après sa percée avec *Kullervo*) provient du *Kalevala*. *Saarella palaa* (*Feu dans l'île*; 1895) et *Sortunut ääni* (*La voix brisée*; 1898–99) ont des textes tirés du *Kanteletar*. Le texte de *Sortunut ääni* parle d'une voix puissante que le chagrin fait taire, sûrement une allusion à la suppression de la liberté d'expression du peuple finlandais sous la férule russe. *Sydämeni laulu* (*Chanson de mon cœur*; 1898), un arrangement d'un texte d'Aleksis Kivi, est une berceuse très émouvante pour un enfant mort; son texte provient de *Seitsemän veljestä* (*Sept frères*), le premier roman en finlandais. Sibe-

lius adapta quatre de ces chansons également pour chœur mixte. Les deux versions de *Sortunut ääni* sont contemporaines mais les arrangements de *Venematka*, *Saarella palaa* et *Sydämeni laulu* virent le jour quelques années après les versions originales.

En 1898, Sibelius fournit de nouvelles pièces et arrangements pour chœur mixte pour une série nommée *Sävelistö* qui renferme entre autre la vivace *Min rastas raataa* (*Affaire comme une grive*) avec des paroles allitératives du *Kanteletar*. La collection *Sävelistö* renferme aussi les versions pour chœur mixte de *Sortunut ääni*, *Rakastava* et *Saarella palaa*.

Le 15 février 1899, le tsar Nicolas II décréta le « Manifeste de février » qui mettait effectivement fin à l'autonomie de la Finlande. Plus de 500,000 Finlandais signèrent des pétitions de protestation mais Nicolas II les ignora. Sibelius, un défenseur éminent de la cause nationaliste de la Finlande, aurait-il fait un arrangement de *Isänmaalle* (*À la mère patrie*) de Cajander en réponse directe au manifeste ? La toute première forme de cette chanson est pour chœur d'hommes et date de cette année-là ; la version pour chœur mixte date de 1900.

Plusieurs autres œuvres dans ce coffret ont survécu inachevées et ont requis une certaine reconstruction pour être chantables. En 1897–98, Sibelius travailla sur des arrangements de deux « chansons populaires napolitaines » ; seules les parties chorales en ont survécu. *Oje Caruli* (*Oh Caroline*) est une chanson napolitaine composée par Mario Costa (1858–1933) ; sur ce disque, l'arrangement choral de Sibelius est combiné aux parties solo et de piano d'une édition publiée en 1885. L'adaptation napolitaine de *Trippele Trappole* est de

Guglielmo Luigi Cottrau (1797–1847) mais la chanson est en fait d'origine espagnole. La partie de piano utilisée ici est empruntée à une version duettiste de la chanson imprimée dans les années 1860. Les deux manuscrits sources de *Listen to the Water Mill* (*Ecoutez le moulin à eau*) datent de 1905–06 et le texte anglais suggère une esquisse du temps du premier voyage de Sibelius en Angleterre. La ligne mélodique est complète mais il est fort probable que les harmonies n'aient jamais été remplies ; cette exécution allie du matériel des deux sources.

Le 18 août 1905, le distingué paysagiste et portraitiste Albert Edelfelt mourut peu après son 51e anniversaire de naissance. Il avait été un ami de Sibelius avec lequel il partageait une admiration pour la poésie de Runeberg. Et c'est vers la poésie de Runeberg que Sibelius se tourna pour une brève pièce pour chœur mixte chantée aux funérailles d'Edelfelt la semaine suivante : *Ej med klagan* (*Sans lamentation*). Cette interprétation comporte certains changements apportés par Sibelius après la publication de l'œuvre.

Quelques mois après avoir terminé sa Symphonie no 4 en 1911, Sibelius écrivit *Män från slätten och havet* (*Hommes de la plaine et de la mer*) pour chœur mixte sur des paroles d'Ernst V. Knapé. Cette œuvre fut commandée pour un festival à Vaasa en juin suivant où ce poème symphonique tranquille pour voix fut exécuté par un chœur aux proportions gargantuesques – environ 1,300 chanteurs. *Män från slätten och havet* est l'une des pièces chorales les plus intenses et profondément touchantes de Sibelius.

L'arrangement pour chœur mixte *On lapsonen syntynyt meille* (*Un enfant nous est né*) de A.V. Jaakkola, fut composé en 1929 pour la Société

évangélique luthérienne finlandaise. En rompant le chiffrage de 3/4 avec des mesures à 2/4 et à 4/4, Sibelius ajoute une ambiguïté rythmique inattendue à la fin de chaque phrase.

Au début de 1913, à la demande de la cantatrice et professeur de chant Anna Sarlin, une figure influente en éducation musicale finlandaise, Sibelius prépara quelques arrangements de ses propres œuvres pour voix de femmes ou d'enfants. La *Cantate du couronnement* de 1896, une reconnaissance tardive du couronnement du tsar Nicholas II, est la source de *Terve Ruhtinaar* (*Salut, ô princesse*). *Nejden andas* (*Les environs respirent*) provient d'une pièce patriotique, *Islossningen i Uleå älv* (*Le bris des glaces sur la rivière Oulu*; 1899). La *Cantate de promotion à l'université d'Helsinki* en 1897 servit de base pour *Soi kiitokseksi Luojan* (*Nous te louons, notre Créateur*) – aujourd'hui souvent chantée, comme sur ce disque, sur le texte *Soi kunniaksi Luojan* (*Que résonne maintenant l'hymne d'honneur*).

En 1982, la famille Sibelius donna une importante collection de papiers et de manuscrits de toutes les périodes de la vie du compositeur à la bibliothèque de l'université d'Helsinki (maintenant Bibliothèque Nationale de Finlande). Ce don inclut les exercices de contrepoint sur cet enregistrement, pièces qui furent écrites quand Sibelius était élève de Martin Wegelius à Helsinki et d'Albert Becker à Berlin. Ce sont d'évidents exercices d'études où le jeune compositeur manie les outils du métier. Le choix des textes – un assortiment de citations bibliques en suédois, latin et allemand – fut vraisemblablement dicté par ses professeurs. Même si ces exercices ne sont en aucun cas caractéristiques de Sibelius et presque certainement pas destinés à être

joués en public, ils sont loin d'être désagréables à l'oreille : des pièces comme *Der König träumte* (*Le rêve du roi*) et *Morgonens och aftonens portar* (*Les portes du matin et du soir*), cette dernière dotée d'un chromatisme frappant et à l'écriture chorale cruellement difficile – méritent de figurer aux côtés des œuvres chorales publiées de Sibelius. Un choral – *Herr, du bist ein Fels* (*Seigneur, tu es un roc*) – est doté d'un accompagnement orchestral ; le manuscrit d'une version avec piano s'arrête avant la fin et Folke Gräsbeck l'a terminée pour cet enregistrement.

Les Trois Antiphones d'Introduction, écrites pour chanter (bariton), chœur (c'est-à-dire les fidèles) et orgue, furent commandées par le compositeur, chef de chœur et critique Heikki Klemetti pour un volume de mélodies liturgiques, *Suomen evankelisluterilaisen kirkon Messusävelmät*, et Sibelius termina la tâche en février 1925. Même si Sibelius était petit-fils d'un ministre protestant et élevé dans un milieu strictement luthérien à la maison comme à l'école, il n'écrivit que très peu de musique ouvertement religieuse. Néanmoins, Glenda Dawn Goss a commenté (Goss, *Sibelius – A Composer's Life and the Awakening of Finland*, The University of Chicago Press 2009, pp. 22–23) : « d'être Finlandais comportait d'être inculqué de luthéranisme... Les compositions [de Sibelius] – avec leurs textures d'hymnes et leurs harmonies parfois écœurantes, même leurs titres... donnent la preuve irréfutable de cette éducation. »

Finlandia, d'une série de tableaux historiques mis en musique (1899), est probablement la composition la plus célèbre de Sibelius et sa section hymnique est aussi très populaire comme chanson chorale. Le compositeur hésitait à en faire un ar-

rangement pour chœur (« [le morceau] n'est pas composé pour être chanté mais bien pour orchestre. Mais si le monde veut chanter, je n'y peux rien ») mais, dans son âge avancé, il céda à l'inévitable. Ce morceau sur des paroles de V. A. Koskeniemi fut d'abord écrit pour chœur d'hommes en 1940 ; l'arrangement pour chœur mixte date de 1948.

© Andrew Barnett 2012

Fondé en 1975, **Dominante** est un chœur mixte longtemps connu aussi comme le Chœur de Chambre Polytechnique. Dominante fonctionne maintenant sous les auspices de l'Université Aalto à Espoo, et plusieurs de sa soixantaine et plus de membres sont des étudiants d'ingénierie ou des diplômés.

La formation collabore régulièrement avec les principaux orchestres d'Helsinki et avec l'Orchestre Symphonique de Lahti. L'autre volet principal du travail de Dominante est la musique *a cappella* et le groupe s'est taillé une réputation de pionnier – surtout dans le domaine des compositions finlandaises contemporaines dont il a posé plus de 25 commandes.

En plus de se produire en Finlande, Dominante s'est efforcé de battre pavillon pour la culture finlandaise sur la scène internationale. En août 2007, le chœur s'est produit avec l'Orchestre Symphonique de Lahti aux Proms de la BBC au Royal Albert Hall de Londres. En mars 2012, Dominante chantait au festival des Arts de Hong Kong, le plus important festival artistique d'Asie. Parmi les succès de Dominante à des concours se trouve le premier prix dans la section chœur mixte au concours choral international à Trelew, en Argentine, en 2003.

Seppo Murto est directeur artistique de Dominante depuis 1981. Il est diplômé en orgue et en direction chorale à l'Académie Sibelius et il a dirigé plusieurs des principaux chœurs et orchestres finlandais. De plus, il a été président de l'Association des chefs de chœurs finlandais (1989–96) et directeur artistique du festival KuoroEspoo (1994–2004). Murto est chantre et organiste à la cathédrale d'Helsinki depuis 1985. Il enseigne également à l'Académie Sibelius et est récipiendaire de nombreux prix et distinctions.

1 RAKASTAVA

Miss' on kussa minun hyväni,
miss' asuvi armahani,
missä istuvi iloni,
kulla maalla marjaseni?
Ei kuulu ääntävän ahoilla
lyövän leikkiä lehoissa,
ei kuulu saloilta soitto
kukunta ei kunnahilta.
Oisko armas astumassa
marjani matelemassa,
oma kulta kulkemassa
valkia vaeltamassa,
toisin torveni puhuisi,
vaaran rinnat vastoaisi,
saisi salot sanelemista,
joka kumpu kukkumista,
lehot leikkiä pitäisi,
ahot ainaista iloa.

Täst' on kulta kulkenunna,
täst' on mennyt mielitetty,
tästä armas astununna,
valkia vaeltanunna;
täss' on astunut aholia,
tuoss' on istunut kivellä.
Kivi on paljon kirkkahampi,
raasi toistansa parempi
kangas kahta kauniimpi
lehto viittä lempeämpi
korpi kuutta kukkahampi
koko metsä mieluisampi,
tuon on kultani kulusta,
armahani astunnasta.

Hyvää iltaa, lintuseni.
Hyvää iltaa, kultaseni.
Hyvää iltaa nyt, minun oma armahani!
Tanssi, tanssi, lintuseni,
tanssi, tanssi, kultaseni,
tanssi, tanssi nyt, minun oma armahani!
Seiso, seiso, lintuseni,

THE LOVER

Where is my fair one,
Where dwells my beloved,
Where rests my delight,
In what land is my flower?
She sings not in the meadows,
Nor plays in the grove,
No music is heard from the far forests,
No birdsong from the hills.
If my beloved were walking there,
My flower,
My own darling,
My bright one wandering,
The hill slopes would answer
The sound of my horn,
The far forests would resound
And every hillock with birdsong,
Every grove with her playing,
And the meadows would be full of eternal joy.

Here my darling has walked,
Here my sweetheart has passed,
Here my beloved's steps have trod
Here my bright one has wandered
Here she walked in the meadow
And here sat on this stone:
The stone shines much brighter
And surpasses all other stones;
The sward is nowhere more beautiful,
This grove is milder than all others,
This wilderness blooms more richly,
This whole forest is pleasanter,
There my beloved has passed,
There my darling has walked.

Good evening, bird of mine,
Good evening, my own darling,
Good evening now, beloved one.
Dance, dance, bird of mine,
Dance, dance, my own darling,
Dance, dance now, beloved one!
Stand still, bird of mine,

seiso, seiso, kultaseni,
seiso, seiso nyt, minun oma armahani!
Anna kättä, lintuseni,
anna kättä, kultaseni,
anna kättä nyt, minun oma armahani!

Käsi kaulaan, lintuseni,
käsi kaulaan, kultaseni,
halausta kultaseni,
halausta nyt minun oma armahani!
Suuta, suuta, lintuseni,
suuta, suuta, kultaseni,
halausta lintuseni,
halausta nyt minun oma armahani!

Suuta, suuta, minun oma armahani!
Jää hyvästi lintuseni,
jää hyvästi kultaseni,
jää hyvästi lintuseni,
jää hyvästi nyt minun oma armahani!

Kanteletar I: 173, I: 174 & I: 122

from SIX SONGS, Op. 18

☐ 1. SORTUNUT ÄÄNI

Mikä sorti äänen suuren,
äänen suuren ja sorian,
äänen kaunihiin kaotti,
jok' ennen jokena juoksi,
vesivirtana vilasi,
lammikkona lailatteli?

Suru sorti äänen suuren,
äänen suuren ja sorian,
äänen armahan alenti,
jott' ei nyt jokena juokse,
vesivirtana vilaja,
lammikkona lailattele.

Suru sorti äänen suuren,
äänen suuren ja sorian.

Kanteletar I: 57

Stand still, my own darling,
Stand still now, beloved one!
Give me your hand, bird of mine,
Give me your hand, my own darling,
Give me your hand now, beloved one!

Your hand round my neck, bird of mine,
Your hand round my neck, my own darling,
Embrace me, my own darling,
Embrace me now, beloved one!
Come kiss me, bird of mine,
Come kiss me, my own darling,
Embrace me, my own darling,
Embrace me now, beloved one!

Come kiss me now, beloved one!
Fare thee well, bird of mine,
Fare thee well, my own darling,
Fare thee well, bird of mine,
Fare thee well now, beloved one!

1. THE BROKEN VOICE

What came to still that mighty voice
Whose song was so great and graceful?
What came to silence that fair song
Which flowed as a river's flood,
Darted like a little brook,
Laid lazily like a stagnant pond?

Sadness stilled the mighty voice,
Its song so graceful yet so great,
Wound the bless'd tune to a close.
It flows no longer like the flood,
Nor darts like a little brook,
Lays no more like a stagnant pond.

Sadness stilled the mighty voice,
Its song so graceful yet so great.

3. VENEMATKA

Vaka vanha Väinämöinen
laskea karehtelevi
tuon on pitkän niemien päästä,
kylän kurjan kuuluville.
Laski laulellen vesiä,
ilon lyöen lainehia.

Neiet niemien nenissä
katselevat, kuuntelevat:
"Mi lienee ilo merellä,
mikä laulu lainehilla,
ilo entistä parempi,
laulu muita laatusampi?"

Laski vanha Väinämöinen,
laski päivän maavesiä,
päivän toisen suovesiä,
kolmannen kosen vesiä.
Laski laulellen vesiä,
ilon lyöen lainehia.

Kalevala XL, 1–16

4. SAARELLA PALAA

Saarella palaa.
Tuli saarella palavi.
Kenpä tuolla tulta poltti?
Sulho tuolla tulta poltti.
Mitä sulho raatelevi?
Korjoansa kirjottavi.
Mitä tuolla korjasella?
Neittä tuolla korjasella.
Mitä neito raatelevi?
Neito kultakangasta kutoo,
hopiaista helkyttää.

Kanteletar I: 186

3. THE BOAT JOURNEY

Old Väinämöinen, that sturdy fellow,
Set off with a song to plow the waters.
He cast off his boat from the long naze
And left the hapless village behind him.
With a merry song he plowed the waters
Down the force, through buffeting billows.

The maidenfolk stood at the end of the naze
And watched and listened from the shore:
"What joyful strains come off the waters?
What song is this that rides the waves?
What joy which other joys surpasses?
What voice which outsings other bards?"

Onward went Väinämöinen on his journey,
One whole day down inland rivers,
A second through low-lying marshes,
A third day down the rushing rapids.
With a merry song he plowed the waters
Down the force, through buffeting billows.

4. FIRE ON THE ISLAND

On the island there is a fire.
A fire was lit on the island.
Who lit the fire there?
The bridegroom lit the fire there.
Why did the bridegroom do this work?
He is painting his sleigh [with tar].
Why is he painting his sleigh?
For the maiden to ride on.
What is the maiden doing yonder?
The maiden is weaving gold cloth,
She is spinning silver thread.

5 6. SYDÄMENI LAULU

Tuonen lehto, öinen lehto!
Siell' on hieno hietakehto,
sinnepä lapseni saatan.

Siell' on lapsen lysti olla,
Tuonen herran vainiolla,
kaitsea Tuonelan karjaa.

Siell' on lapsen lysti olla,
illan tullen tuuditella
helmassa Tuonelan immen.

Onpa kullan lysti olla,
kultakehdoss' kellahdella,
kuululla kehrääjälintuu.

Tuonen viita, rauhan viita!
Kaukana on vaino, riita,
kaukana kavala maailma.

Aleksis Kivi

6 MIN RASTAS RAATAA

Min rastas raataa,
sen pyyhyt pyytää,
onneton ottaa,
vaivainen varastaa,
lapiolle laittaa,
telikälle työntää,
oven alle peittää,
vastalla kattaa.
Talonpoika takoo,
keihäitä keittää,
poika oottaa,
tyttöjä tuolla
savisissa saappahissa
kirjavissa kintahissa.
Meren roma rönky,
tuulonen tuulee
kuningas kuulee,
vieltä virstalta,

6. SONG OF MY HEART

Tuoni's* grove, the grove of night,
There the sand is soft under foot,
There I would take my child.

There it is good for the child to be,
There in Tuoni's master's meadows,
Tending Tuonela's herds.

There the child can sleep so sweetly,
There when the dusk comes, can sink,
Rocked by Tuonela's maid.

There the child can sleep so sweetly,
Rocking in the golden cradle,
Dreaming to the song of the birds.

Tuoni's halls, the halls of peace,
Far from hatred and struggle,
Far from the world's confusion.

*In Finnish mythology, Tuoni is the god of the underworld (Tuonela).

BUSY AS A THRUSH

Where the thrush toils,
The partridge pecks,
The hapless hold,
The troubled thief,
Shovel onto spades,
Shift onto sledges,
Hide into hidey-holes,
Bury under birch-whisks.
The swain is in the smithy,
Forges, throws his spears;
The young lad stands waiting,
Girls giggle at a distance,
Clods clinging to their boots,
Fancy mittens for their boast.
The sea's rumble is resounding,
The wind is whistling high,
The king heeds what he hears,
From five leagues and further,

kuueltä kulmalta,
seitsemältä selkoselta,
kahdeksalta kankahalta.
Kuningas kuulee.

Kanteletar 1: 219

7 ISÄNMAALLE

Yks' voima sydämeen kätkeyty on,
se voima on puhdas ja pyhä.
Se tuttu ko on vai tuntematon,
niin valtaa se mieliä yhä.
Salamoina se tuntehet saa palamaan,
se taivaast' on kotoisin kerrotaan,
ja isänmaa on sen nimi.

Se tunnussana se Suomenmaan
vei urohot kuolon teille,
vei nälkää, vaaroja voittamaan,
vei valoa voittamaan meille,
ja rauhan töissä se ollut on
se toivon tähti sammumaton,
joka tien vapautehen viittaa.

Niin aina olkohon Suomenmaass'
ain' uljuutt' uskollisuutta!
Kun vaara uhkaa, ne luokohot taas
vapautta ja valoa uutta.
Tää maa ei koskaan sortua saa,
eläköön tämä muistojen, toivojen maa,
eläköön, kauan eläköön Suomi!

Paavo Cajander

From six of the earth's corners,
From seven lengths of the lake,
From eight meadows off or more.
The king listens.

TO THE FATHERLAND

A single strength is concealed in my heart,
That strength is pure and holy.
Whether familiar or unfamiliar,
It dominates the mind.
Like lightning, it burns,
It is said to emanate from heaven,
And its name is the fatherland.
Its watchword, Finland,
Has led brave men to their deaths,
Led them to hunger, to conquer dangers,
Led them to achieve victory,
And it has been present at the work done in peacetime,
An inextinguishable star of hope,
Which shows the way to freedom.

Let there always be on Finnish soil
Great courage and steadfastness!
When danger threatens, they will create
New freedom and light.
This country may never be vanquished,
Long live this land of memories and hopes,
Long live Finland!

ITALIAN FOLK SONG ARRANGEMENTS

8 1. OJE CARULÌ

Solo

Carulì' cu st' uocchie nire, nire
cu 'sta vocca rossa, tu me faie murire!
Ma murì nun voglio, né lassarte a me,
tengo na speranza ca t'arrennarraie...

1. OH CAROLINE

Solo

Caroline, with these eyes all black,
With this red mouth, you will be the death of me!
But I don't want to die, nor to leave you,
Thus I have a hope that you will give up...

Oje Caruli'!
Oje Caruli'!
Oje Caruli'!
Mme vuó' fá strùjere accussi?!

Coro

Ména, Caruli'!
Ména, Caruli'!
Ména, Caruli'!
Nun 'o fá chiagnere accussi!

Solo

E ll'ammore è fatto comm'a na nucella,
ca, si nun la rumpe, nun t'a può mangià
Tu si' tosta è overo ma si' troppo bella,
chi t'a canosciuta nun te pò scurdà!

Solo / Coro

Oje Caruli'... / Ména, Caruli'!...

Solo

'Sta nuttata è doce, sta luna è d'argiente,
tu me miette ncroce pe na cos' 'e niente!
Tu nun siente attuorno tutto canta: Ammore!
E purzì risponne, attuorno, ogn' anema, ogne core

Solo / Coro

Oje Caruli'... / Ména, Caruli'!...

Salvatore di Giacomo

9 2. TRIPPOLE TRAPPOLE

Una palomma ghianca
m'ha muzzecato 'mpieto
ahi che dolore nè mamma mia
ahi che dolore nè
ahi che dolore
ahi che dolore nè mamma mia
ahi che dolore nè
Trippole, trappole, trippole, trappole,
trippole, trappole, trà!
ahi che dolore nè mamma mia
ahi che dolore nè.

Se o core m'ha pigliato
lo sojo me l'ha promiso

Oh Caroline!
Oh Caroline!
Oh Caroline!
You want to consume me so?!

Choir

Come on Caroline!
Come on Caroline!
Come on Caroline!
Don't make him cry like this!

Solo

Love is like a hazelnut,
If you don't break it, you cannot eat it,
You are very hard but you are too beautiful,
No one who has met you can ever forget you!

Solo / Choir

Oh Caroline!... / Come on Caroline!...

Solo

This night is sweet, this moon is silver,
You torment me for nothing!
You don't hear how everyone around you sings 'Love!'
And how they reply, every soul and every heart:

Solo / Choir

Oh Caroline!... / Come on Caroline!...

2. TRIPPOLE TRAPPOLE

A white butterfly
Has bitten me in the chest;
Ah! what a pain! Mamma mia!
Ah! what a pain!
Ah! such pain!
Ah! what a pain! Mamma mia!
Ah! what a pain!
Trippole, trappole, trippole, trappole,
Trippole, trappole, trà!
Ah! what a pain! Mamma mia!
Ah! what a pain!

If it is stealing my heart,
Its own in return it has promised!

oje che prejezza oje mamma mia
oje che prejezza nè
oje che prejezza
oje che prejezza oje mamma mia
oje che prejezza nè
Trippole, trappole...

Traditional (based on a Spanish folk song)

Ah! what a joy! Mamma mia!
Ah! what a joy!
Ah! such joy!
Ah! what a joy! Mamma mia!
Ah! what a joy!
Trippole, trappole...

[10] LISTEN TO THE WATER MILL

Listen to the water mill all the livelong day;
How the creaking of the wheel wears the hours away.
Languidly the water glides useless on and still,
Never coming back again to the water mill;
And a proverb haunts my mind, as a spell is cast,
'The mill will never grind with the water that has passed.'

Take the lesson to yourself, loving heart and true,
Golden years are passing by – youth is passing, too –
Try to make the most of life, lose no honest way,
All that you can call your own lies in this today.
Power, intellect and strength may not, cannot last –
'The mill will never grind with the water that has passed.'

O! the wasted hours of life that have flitted by,
O! the good we might have done, lost without a sigh,
Love that we might once have saved with but a single word
Thoughts conceived, but never penned perishing unheard,
Take the lesson to your heart, take, O! hold it fast:
'The mill will never grind with the water that has passed.'

after Sarah Doudney

[11] EJ MED KLAGAN

Ej med klagan skall ditt minne firas,
ej likt dens, som går och snart skall glömmas.
Så skall fosterlandet dig begråta,
som en afton gråter dagg om sommarn.
Full av glädje, ljus och lugn och sånger,
och med famnen sträckt mot morgonrodnan.

Johan Ludvig Runeberg

NOT WITH LAMENTATION

Not with lamentation shall your memory be upheld,
Not like those who pass away and are soon forgotten.
But thus shall your native country mourn you,
Like the evening sheds tears of dew in summer.
Full of joy, light and repose and songs,
And with arms outstretched towards the glow of morning.

12 MÄN FRÅN SLÄTTEN OCH HAVET

Män från slätten och havet,

går eder längtan långt?

Floderna gå genom slätten.

Vindarna går över havet.

Längre vår längtan går!

Män från slätten och havet

finner ej sinnet ro?

Rastlöst forsarna sjunga.

Rastlöst häver sig havet.

Mindre är sinnet i ro.

Män från slätten och havet,

finner ej längtan hem?

Floden går aldrig tillbaka.

Vindarna bliva i fjärran.

All vår längtan till hemmet går,
en gång, när trötta vi varda.

Hembygd, hembygd, solig och fager

står du i dagens och nattens dröm,

där mellan slätternas åkrar och ångar

glider mot havet en evig ström.

Ständigt bygdens söner skåda hän

mot fjärran bort,

långt bort mot slätternas rand.

Vår längtan drar oss

och oro jagar bort.

Du vår längtan, gåtfulla längtan,

drar oss bort till fjärran land

O längtan, du vårt arv är

allt sen tusende år,

du är vårt arv

ifrån släkte till släkte.

Intet dig stäckte,

intet dig hämmar

den dag som går.

Ernst V. Knapé

MEN FROM LAND AND SEA

Men from land and sea,

Is your longing far-reaching?

The rivers go across the plains,

The winds blow over the sea.

Further does our longing reach!

Men from land and sea,

Does your soul find no peace?

The rapids sing restlessly.

The sea heaves restlessly.

Our soul is less at peace than they.

Men from land and sea,

Does your longing find its home?

The river never runs upstream.

The winds stay far away.

All our longing is directed towards home,

When we are becoming tired.

Homeland, homeland, sunny and beautiful,

You are in our dreams by day and night,

Where, between the fields and meadows on the plains

An eternal current glides towards the sea.

The homeland's sons are always looking

Far away, into the distance,

Far away, towards the edge of the plains.

Our longing draws us

And unease hunts us away.

O longing, mysterious longing,

You take us away to distant lands.

O longing, you who have been our heritage

For many thousands of years,

You are our legacy

From generation to generation.

Nothing foiled you,

Nothing hampers you,

On this passing day.

13 ON LAPSONEN SYNTYNYT MEILLE

On lapsonen syntynyt meille,
On annettu poika pien,
Mi Luojusta harhauneille
On aukaissut taivastien.
Ja oi, majan alhaisimman
Suo lapselle kurja maa.
Tien kaikista katkerimman
Saa täällä hän taivaltaa.

Hän syntisen paikalle astuu,
Se tuomion alle vie,
Ja siks verin, kyynelin kastuu
Tää Herramme käymä tie.
Ei löytynyt neuvoa muuta
Mun sieluni lunnahaks,
Kun kosta Siinai huutaa,
Ja synti on kuolemaks.

Käy ainian toivotieni
Sun seimesi äärehen,
Sä Marian lapsonen pieni,
Sä armahin Jeusunen.
En muuten mä uskaltaisi
Ees aatella Jumalaa,
Jos en minä nähdä saisi:
Hän seimessä uinuaa.

Siks seimelle käsketty mennä
On köyhien syntisten.
Luo lapsosen kiirehin ennä,
Syön arka ja murheinen!
Hän ompi sun onnes ainut
Sun armias auttajas.
Ja kun sinä kuoloon painut,
On kuolosi autuas.

August Verner Jaakkola

A CHILD IS BORN UNTO US

A child is born unto us,
We have been given a little boy,
He has opened up the way to heaven
For those who have lost God.
And oh! this wretched country
Gives the child the humblest of dwellings.
Here he must walk along
The harshest of roads.

He will take the sinners' part;
This will bring judgement upon him,
And thus the path of our Lord
Is moistened with blood and tears.
No other way could be found
To ransom my soul,
When Sinai calls for revenge
And the sin is deadly.

The pilgrimage always leads
Towards your manger
O tiny child of Mary,
O dearest little Jesus.
Otherwise I would not dare
Even to think about God,
If I would not be allowed to see:
He is sleeping in the manger.

Thus the poor sinners have been commanded
To go to the manger.
Make haste towards the little child,
If your heart is faint and sad!
He is your only happiness,
Your most merciful helper.
And when you are claimed by death,
Your passing is blessed.

14 TERVE RUHTINATAR

Terve, Ruhtinatar,
Hempi haltijatar,
Virpi vihanhoiva,
Valtahuolten hoiva,
Kodin hyvä henki,
Terve Sinulle!

Paavo Cajander

15 NEJDEN ANDAS

Nejden andas. Böljorna sjunka.
Skummig går över brusten damm,
Fri och segrande, stolta floden,
Majestätisk sin bana fram.

Zachris Topelius

16 SOI KUNNIAKSI LUOJAN

Soi kunniaksi Luojan,
nyt virsi kiitoksen,
tuon kaiken hyvän tuojan
ja suojan ainaisen!
Hän, Isä, rakkahasti
ain vaalii luotujaan,
ja kaiken taitavasti
hän ohjaa tuolta taivaastaan.

Hän säät ja ilmat säätää
ja aallot tainnuttaa
ja hyisen hallan häätää
ja viljan vartuttaa.
Hän onneen meidät ohjaa,
jos joutuu johdantaan.
Sen rakkauden pohjaa
ken pystyy koskaan tutkimaan?

HAIL, O PRINCESS

Hail, O Princess,
Fair governess,
Verdant sapling,
Who attends to great matters,
The home's good spirit,
Greetings to thee!

THE LANDSCAPE BREATHES

The landscape breathes. The waves sink.
Foaming over the broken dam.
Free and conquering, the proud river
Flows majestically on its course.

MAY THE HYMN OF HONOUR NOW RESOUND

May the hymn of honour
Now resound to the Lord,
Provider of all that is good
And our protector always!
He, the Father, lovingly
Tends all he has created,
And, skilfully, he directs
Everything from up in Heaven.

He determines the weather
And quietens the waves
And chases away the frost
And makes the crops grow.
He will lead us to happiness
If we suffer misfortune.
Who could manage to work out
The depth of his love?

Siis kiitos, Herra taivaan,
kun lahjas meille toit
ja palkaks työn ja vaivan
taas puhtaan leivän soit.
Suo, että alttiin mielin
myös köyhää holhoomme,
ja sydämin ja kielin
sua lakkaamatta kiitämme.

August Valdemar Forsman (Koskimies), rev. Ilta Koskimies

CONTRAPUNTAL EXERCISES

[7] MORGONENS OCH AFTONENS PORTAR

Morgonens och aftonens portar
uppfyller Du med jubel –
de jubla, de sjunga med jubel.
Morgonens och aftonens portar
uppfyller du med jubel och sång.
Herre, din röst går över alla vatten, stor och stark.
Din röst är stark och stor och mäktig.
Morgonens och aftonens portar
uppfyller du med glädje.

after Psalm 65:8

[18] DER KÖNIG TRÄUMTE

Der König träumte:
Es war ein Baum mitten im Lande,
der war sehr groß.
Seine Höhe reichte bis in den Himmel und breitete sich aus
bis ans Ende des ganzen Landes.
Seine Äste war'n schön und trugen viele Früchte.
Alle Tiere auf dem Felde fanden Schatten unter ihm.
Und ich sah ein Gesicht auf meinem Bette, und siehe,
ein heiliger Wächter fuhr vom Himmel herab,
der rief überlaut: Umhauet den Baum und behauet
dem die Äste und streift ihm das Laub ab,
dass die Vögel von seinem Zweige fliegen.
Er sah den Traum und betrübte sich.

after Daniel 4

Therefore we thank Thee, Lord in Heaven,
For giving us your gifts
And for rewarding our labours
Once again with wholesome bread.
Let our minds be willing
Even to look to the needy,
And, with out hearts and tongues,
To thank Thee unceasingly.

THE GATES OF MORNING AND EVENING

Thou makest the outgoings
Of the morning and evening to rejoice –
They rejoice, they sing with exultation.
Thou makest the outgoings
Of the morning and evening to rejoice and sing.
Your voice carries across all waters, strong and mighty.
Your voice is strong and mighty.
Thou makest the outgoings
Of the morning and evening to rejoice.

THE KING SAW A DREAM

The King saw a dream:
There was a tree in the midst of the earth,
and the height thereof was great
The height thereof reached unto heaven,
and the sight thereof to the end of all the earth.
The leaves thereof were fair, and the fruit thereof much.
All the beasts of the field had shadow under it.
I saw in the visions of my head upon my bed, and, behold,
a watcher and an holy one came down from heaven;
He cried aloud, and said thus, Hew down the tree,
and cut off his branches, shake off his leaves:
let the fowls get away from his branches.
He saw the dream and it troubled him.

19 DIES IST DER TAG DES HERREN

Dies ist der Tag des Herren,

lass uns freuen und fröhlich darinnen sein.

Der Herr ist Gott, der uns erleuchtet. Er ist unser Gott.

Schmücket das Fest mit Maien

am Tag des Herren.

Dich will ich preisen, Gott, am Tage des Herren.

Du bist mein Gott, und ich danke dir.

after Psalm 118: 24, 27–28

20 DIE WASSER SAHEN DICH

Die Wasser sahen dich, o Gott,

die Wasser sahen dich und ängsteten sich,

und die Tiefen tobten.

Es donnerte im Himmel,

und das Erdreich bebte,

deine Blitze leuchteten auf dem Erdboden.

Es donnerte und Strahlen fuhren daher.

after Psalm 77: 17–18

21 HERR, DU BIST EIN FELS

Herr, du bist ein Fels und wirst mich leiten. Amen.

KOLME JOHDANTOVUOROLAULUA

22 1. PALMUSUNNUNTAINA

Esilaulaja:

Herra on minun paimeneni,

ei minulta mitään puuttu.

Hän on niin säätiänyt,

että hänen ihmeitönsä muistetaan;

Kuoro:

armollinen ja laupias on Herra.

Esilaulaja:

Niinkuin peura janoissaan,

ikäväi vesiojille,

niin minun sieluni ikäväi Sinua, Jumala.

THIS IS THE DAY WHICH THE LORD HATH MADE

This is the day which the Lord hath made;

we will rejoice and be glad in it.

God is the Lord, which hath shewed us light: He is our God.

Bind the sacrifice with cords

on the day which the Lord hath made

I will praise thee, God, on the day which the Lord hath made.

Thou art my God, and I will thank thee.

THE WATERS SAW THEE

The waters saw thee, O God,

The waters saw thee; they were afraid:

The depths also were troubled:

The thunder was in the heaven:

The earth trembled and shook.

The lightnings lightened the world

The thunder was in the heaven: the lightnings lightened the world.

LORD, YOU ARE A ROCK

Lord, you are a rock and will guide me. Amen.

THREE INTRODUCTORY ANTIPHONS

1. ON PALM SUNDAY

Liturgist:

The Lord is my shepherd;

I shall not want.

He hath made his wonderful works

To be remembered:

Choir:

The Lord is gracious and full of compassion.

Liturgist:

As the hart panteth

After the water brooks,

So panteth my soul after thee, O God.

Kuoro:

Minun sieluni janoaa Jumalaa,
elävää Jumalaa.
Amen

Psalms 23:1; 111:4; 42:2-3

23. 2. PYHÄINPÄIVÄNÄ TAI HAUTAJAISJUMALANPALVELUKSISSA

Esilaulaja:

Autuaita ovat ne kuolleet,
jotka kuolevat Herrassa.
Niin Henki sanoo:

Kuoro:

he saavat levätä vaivoistansa,
sillä heidän tekonsa seuraavat heidän mukanaan.

Esilaulaja:

Kun Herra päästää Siionin vangit,
niin olemme kuin untanäkeväiset.

Kuoro:

Silloin suumme ilolla täytetään,
ja kieleemme riemulla.

Esilaulaja:

Jotka kyynelin kylvävät,
ne ilolla niittävät.

Kuoro:

He menevät matkaan ja itkevät,
ja vievät ulos kalliin siemenen
ja tulevat riemulla,
ja tuovat lyhteensä.
Amen.

Revelation 14:13; Psalm 126:1-2, 5-6

24. 3. KRISTILLISISSÄ NUORISOJUHLISSA

Esilaulaja:

Muista Luojaasi nuoruudessasi,
ennenkuin pahat päivät tulevat
ja vuodet lähestyvät,
joista olet sanova:

Choir:

My soul thirsteth for God,
For the living God.
Amen.

2. ON ALL SAINTS' DAY

Liturgist:

Blessed are the dead
Which die in the Lord from henceforth:
Yea, saith the Spirit:

Choir:

That they may rest from their labours;
And their works do follow them.

Liturgist:

When the Lord turned again the captivity of Zion,
We were like them that dream.

Choir:

Then was our mouth filled with laughter,
And our tongue with singing

Liturgist:

They that sow in tears
Shall reap in joy.

Choir:

He that goeth forth and weepeth,
Bearing precious seed,
Shall doubtless come again with rejoicing,
Bringing his sheaves with him.
Amen.

3. FOR CHRISTIAN YOUTH CEREMONIES

Liturgist:

Remember now thy Creator in the days of thy youth,
While the evil days come not,
Nor the years draw nigh,
When thou shalt say,

"Ne eivät minulle kelpaa."

Pelkää Jumalaa ja pidä hänen käskynsä,
sillä sitä tulee kaikkien ihmisten tehdä!

Kuoro:

Kunnia olkoon Isän ja Pojan
ja Pyhän Hengen,
niinkuin alusta ollut on,
nyt on ja aina,
iänkaikkisesta iänkaikkiseen!
Amen.

Ecclesiastes 12:1, 13; Minor Doxology

FINLANDIA-HYMNI

Oi, Suomi, katso, Sinun päiväs koittaa,
yön uhka karkoitettu on jo pois
ja aamun kiuru kirkkaudessa soittaa
kuin itse taivahan kansi sois,
yön vallat aamun valkeus jo voittaa
sun päiväs koittaa, oi synnyinmaa.

Oi nouse, Suomi, nosta korkealle
pääs seppelöimä suurten muistojen
oi nouse Suomi, näytit maailmalle
sa että karkoitit orjuuden
ja ettet taipunut sa sorron alle
on aamus alkanut, synnyinmaa.

Veikko Antero Koskenniemi

I have no pleasure in them.
Fear God, and keep his commandments:
For this is the whole duty of man.

Choir:

Glory be to the Father, and to the Son:
And to the Holy Ghost;
As it was in the beginning,
Is now, and ever shall be:
World without end.
Amen.

FINLANDIA HYMN

O Finland, look, your dawn approaches,
And the night is dispersed, dark and long,
Hear how the voice of the lark mixes with sighing space,
Soon the skies will be filled with jubilation.
See how the night flees and you breathe freely again.
Your morning dawns, o country dear.

Rise high, our country, newly raised from darkness.
Meet the waiting day, free and open,
With the same power you showed
When you broke asunder the yoke of slavery.
Repression never bowed you to the ground.
Your day has dawned, o country dear.

Tracks 2, 3 & 6: English translations by Andrew Bentley

INSTRUMENTARIUM

Folke Gräsbeck
Harri Viitanen

Grand piano: Steinway D. Piano technician: Matti Kyllönen
The 1967 Marcussen Organ of Helsinki Cathedral

DDD

RECORDING DATA

Recording: October 2009 and January/February and April 2010 at Nya Paviljongen, Grankulla, Finland
Three Introductory Antiphons: February 2010 at Helsinki Cathedral, Finland
Producer and sound engineer: Christian Starke
Equipment: Neumann microphones; RME Octamix D microphone preamplifier and high resolution A/D converter;
Sequoia Workstation; STAX headphones
Original format: 44.1 kHz / 24 bit
Post-production: Editing: Christian Starke
Project adviser: Andrew Barnett
Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Andrew Barnett 2012
Translations: Teemu Kirjonen (Finnish); Horst A. Scholz (German); Arlette Lemieux-Chené (French)
Cover photograph: © Jan-Peter Lahall www.lahall.com
Photo of Dominante and Seppo Murto: © Markus Katiska
Booklet typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd, Saltdean, Brighton, England

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.
If we have no representation in your country, please contact:
BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden
Tel.: +46 8 544 102 30 Fax: +46 8 544 102 40
info@bis.se www.bis.se

BIS-1889 CD © 2010–2012; © 2012, BIS Records AB, Åkersberga.

